

DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2019-66-9>
УДК 338.1

Рачинський О.В.

аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,
Хмельницький національний університет

Rachynskiy Oleksandr

Khmelnytsky National University

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ЛІКВІДНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

METHODICAL PROVISION OF ESTIMATION OF LEVEL OF LIQUIDITY OF THE ENTERPRISE

У статті проведено дослідження науково-методичних позицій щодо трактування категорій «ліквідність» і «платоспроможність», а також їх впливу на фінансовий стан промислового підприємства. Охарактеризовано основні цілі оцінювання ліквідності підприємства. Обґрунтовано взаємозв'язок ліквідності та платоспроможності в практичній діяльності підприємства в контексті прийняття ефективних управлінських рішень щодо покращення фінансового стану промислового підприємства. Визначено базові функції аналізу ліквідності та платоспроможності господарюючого суб'єкта. Розкрито характерні ознаки проведення аналізу ліквідності балансу як форми звітності підприємства. Охарактеризовано основні коефіцієнти, що використовуються під час оцінювання ліквідності. Визначено напрямки, які дадуть змогу підвищити ефективність управління ліквідністю та платоспроможністю, що вплине на забезпечення належного фінансового стану промислових підприємств.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, фінансовий стан, оцінювання, промислові підприємства.

В статье проведено исследование научно-методических позиций касательно трактовки категорий «ликвидность» и «платежеспособность», а также их влияния на финансовое состояние промышленного предприятия. Охарактеризованы основные цели оценивания ликвидности предприятия. Обоснована взаимосвязь ликвидности и платежеспособности в практической деятельности предприятия в контексте принятия эффективных управленческих решений по улучшению финансового состояния промышленного предприятия. Определены базовые функции анализа ликвидности и платежеспособности хозяйствующего субъекта. Раскрыты характерные признаки проведения анализа ликвидности баланса как формы отчетности предприятия. Охарактеризованы основные коэффициенты, используемые при оценивании ликвидности. Определены направления, которые позволят повысить эффективность управления ликвидностью и платежеспособностью, что повлияет на обеспечение надлежащего финансового состояния промышленных предприятий.

Ключевые слова: ликвидность, платежеспособность, финансовое состояние, оценивание, промышленные предприятия.

The research of scientific and methodological views concerning the treatment of categories of liquidity and solvency and their influence on the financial state of an industrial enterprise is carried out. By assessing the liquidity level of an enterprise, one can draw conclusions about its financial position. The main goals of the liquidity assessment of the enterprise are described. The main purpose of the valuation is not only to determine the level of liquidity of the enterprise and its constituent assets, but also to formulate directions aimed at improving the economic parameters of the industrial enterprise. The interrelation of liquidity and solvency in the practical activity of the enterprise to make effective management decisions to improve the financial condition of the enterprise is substantiated. When assessing liquidity, three main factors are calculated: coverage ratio, fast liquidity ratio, absolute liquidity ratio. The basic functions of analysis of liquidity and solvency of an economic

entity are determined. The features of the analysis of the balance sheet liquidity as a form of enterprise reporting are revealed. The main ratios used in the liquidity assessment are described. Lack of financial resources for any production system affects the stability of financial and economic activity. Management decisions and performance of the enterprise in the future depend on the results of the liquidity assessment of the enterprise. The purpose of the article is to analyze scientific and methodological approaches to assessing the liquidity of industrial enterprises with the identification of directions for increasing its level. According to the liquidity indicators, the management makes conclusions about the effectiveness of financial management of the enterprise. Based on the peculiarities of the activity, the management personnel in the management system of an industrial enterprise must have their own evaluation system. The directions that will improve the efficiency of liquidity management will be determined, which will affect the maintenance of the proper financial status of industrial enterprises.

Key words: *liquidity, solvency, financial condition, valuation, industrial enterprises.*

Постановка проблеми. Для промислових підприємств за нинішніх умов функціонування, впливу зовнішніх факторів важливим є забезпечення належного фінансового стану, абсолютної ліквідності та платоспроможності. Цей аспект є запорукою розвитку економічного потенціалу підприємства, збільшення прибутків, забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції тощо. За допомогою оцінювання рівня ліквідності та платоспроможності промислового підприємства можна зробити висновки про його фінансовий стан, виявити фактори, які вплинули на наявні відхилення з прийняттям в подальшому коригуючих управлінських рішень менеджерами підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-методичними дослідженнями процесу оцінювання рівня ліквідності підприємства, його фінансового стану займалися чимало вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема С. Агіє, І.А. Бержанір, Л.І. Бровко, Я.С. Водоріз, М.В. Котляр, С.Є. Лошакова, Я.І. Мулик, Т.В. Польова, В.В. Сабадаш, Е.М. Соколова, С.М. Халатур, Т.Ю. Чайка, Ю.С. Цал-Цалко.

Відзначаючи відсутність єдиного підходу до оцінювання ліквідності підприємства, вважаємо подальше дослідження цих питань актуальним з огляду на значимість даних аналізу фінансового стану для прийняття менеджером ефективних управлінських рішень.

Мета статті полягає в проведенні аналізу науково-методичних підходів до оцінювання ліквідності промислових підприємств з виокремленням напрямів зростання її рівня.

Виклад основного матеріалу. Ліквідність відображає наявність ліквідних акти-

вів, якими підприємство зможе погасити свої борги та розрахуватися за фінансовими зобов'язаннями навіть з порушенням термінів погашення, що передбачені контрактами, тобто таких статей активів, які можна швидко реалізувати, перетворивши на готівкові або безготівкові кошти, а також усі види грошових коштів і короткострокових фінансових інвестицій. Поняття ліквідності є ширшим за поняття платоспроможності, адже ліквідність відображає здатність підприємства розраховуватися зі своїми поточними зобов'язаннями своїми оборотними активами шляхом швидкого перетворення їх у гроші, а платоспроможність – лише наявними грошовими коштами та їх еквівалентами [1, с. 45].

В аспекті короткострокової перспективи фінансовий стан підприємства оцінюється показниками ліквідності та платоспроможності. Ліквідність підприємства відображає його здатність розраховуватися за своїми поточними зобов'язаннями наявними оборотними ресурсами шляхом швидкого конвертування їх у грошові кошти, а платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися за власними поточними зобов'язаннями лише наявними на підприємстві фінансовими ресурсами. Ліквідність і платоспроможність як економічні категорії не тотожні, але на практиці вони тісно пов'язані між собою [2].

Основні цілі проведення оцінювання полягають не тільки в тому, щоб оцінити ліквідність підприємства, його активів і джерел їх формування, але й у тому, щоб на цій основі розробити заходи, спрямовані на поліпшення цих фінансово-економічних

показників. Аналіз ліквідності балансу підприємства дає змогу виявити найважливіші аспекти й слабкі позиції в діяльності суб'єкта господарювання та показує, за якими напрямками потрібно проводити таку роботу, аби домогтись поліпшення фінансового стану підприємства.

Основними функціями аналізу ліквідності й платоспроможності господарюючого суб'єкта є:

- визначення відповідності цільовим параметрам і потенційним можливостям, виявлення тенденцій, локальних і закономірних змін та їх інтенсивності, впливу факторів на ці зміни;

- визначення різних відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, можливостей виникнення несприятливих і ризикових ситуацій, їх інтенсивності та динаміки, а також факторів, що на них впливають;

- виявлення потенційних можливостей зміни та розвитку ліквідності та платоспроможності підприємств, притаманних їм явищ і процесів, попередження та нейтралізація відхилень від норм, диспропорцій, структурних деформацій, несприятливих і ризикових ситуацій, виявлення регульованих факторів, шляхів і засобів їх реалізації;

- контроль за виконанням прийнятих управлінських рішень, ефективністю використання ресурсів та дотриманням соціальних норм і стандартів [3, с. 45–46].

Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства починають з аналізу ліквідності балансу шляхом групування активів за ступенем ліквідності та пасивів за терміновістю погашення. У процесі аналізу ліквідності балансу необхідно враховувати, що поділ активів за ступенем ліквідності є умовним, тобто окремі статті можуть мігрувати з однієї групи до іншої. Крім того, ліквідність активів може змінюватися з часом під впливом об'єктивних та суб'єктивних факторів, а саме кваліфікації працівників фінансових служб, відносин із контрагентами та їх платоспроможності, умов надання комерційного кредиту та організації вексельного обігу. Наприклад, деякі науковці пропонують дов-

гострокові фінансові інвестиції відносити до третьої групи. Поточні фінансові інвестиції є високоліквідними тільки щодо цінних паперів, що котируються на фондовій біржі й мають попит, а депозити – якщо у договорах передбачена можливість їх дострокового повернення [4, с. 102].

Під час оцінювання ліквідності розраховують три основні коефіцієнти, а саме коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності. Ці показники розраховуються на підставі даних форми звітності № 1 шляхом зіставлення поточних активів і поточних зобов'язань підприємства. Коефіцієнт покриття (іншими найменуваннями цього коефіцієнта є «коефіцієнт загальної ліквідності», «коефіцієнт поточної ліквідності») дає загальну оцінку ліквідності активів, показуючи, яка сума поточних активів підприємства припадає на одну гривню поточних зобов'язань. Якщо поточні активи перевищують за величиною поточні зобов'язання, підприємство може розглядатись як таке, що успішно функціонує.

Коефіцієнт покриття, що дорівнює 2, свідчить про можливість підприємства погасити поточні зобов'язання. Критичне значення коефіцієнта покриття дорівнює 1. Зниження коефіцієнта означає зростаючий ризик неплатоспроможності. За значення коефіцієнта покриття менше 1 підприємство має неліквідний баланс.

Коефіцієнт швидкої ліквідності, на відміну від попереднього, враховує якість оборотних активів і є більш суворим показником ліквідності, оскільки під час його розрахунку враховуються найбільш ліквідні поточні активи (запаси не враховуються) [5, с. 58–59].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності відображає здатність покривати короткострокові боргові зобов'язання наявними та короткостроковими фінансовими вкладеннями. Він розраховується як відношення високоліквідних поточних активів до короткострокових зобов'язань (поточних пасивів). Він характеризує тільки найбільш ліквідну частину оборотних активів і показує, яку частину зобов'язань підприємство може погасити

моментально за свої гроші. Немає єдиної позиції щодо найбільш сприятливого діапазону коефіцієнта [6, с. 903].

Для оцінювання ліквідності господарюючих суб'єктів і визначення рівня їх платоспроможності за балансом з усіх видів активів потрібно виділити такі три види об'єктів платіжних засобів:

- абсолютно ліквідні, якими є грошові кошти та прирівняні до них активи;
- швидко ліквідні, якою є поточна дебіторська заборгованість (відстрочені надходження);
- повільно ліквідні, якими є товарні запаси (готова продукція й товари).

Всі активи підприємств можна представити у вигляді інвестицій, які забезпечують процес виробництва, та об'єктів «платіжних засобів», що забезпечують процес реалізації та розрахунки за поточними зобов'язаннями. Перші потребують постійного відтворення, приросту в динаміці та ефективного використання, а другі повинні забезпечити надійний зв'язок між першими й джерелами фінансових ресурсів.

Ю.С. Цал-Цалко для розрахунку окремих видів ліквідності пропонує використовувати підхід, який передбачає порівняння структури наявних абсолютно ліквідних, швидко ліквідних та повільно ліквідних об'єктів платіжних засобів з її нормативними рівнями. Водночас еталонні рівні показників, які характеризують достатню абсолютну, проміжну й загальну платоспроможність, забезпечуються такою структурою об'єктів платіжних засобів (частка): абсолютно ліквідні становлять 0,2; швидко ліквідні – 0,3; повільно ліквідні – 0,5 [7, с. 190–191].

Під час використання показників ліквідності в межах оцінювання фінансової стійкості підприємства не варто нехтувати іншими досить суттєвими чинниками. По-перше, розрахунок показників ліквідності базується на даних фінансової звітності, що відбиває результати обліку станом на звітну дату, тобто під час обчислення цих показників враховується не справжній рівень фінансової ліквідності підприємства, а орієнтований на

минулі дані. По-друге, показник ліквідності не відбиває «платіжної моралі» підприємства та ставлення до власності на майно (наприклад, заставлене майно).

Окрім цього, не враховуються резерви ліквідності у формі невикористаних кредитних ліній. Для правильних висновків про рівень ліквідності підприємства необхідно брати до уваги такі фактори.

1) Характер діяльності підприємства. Так, у підприємств промисловості є великі залишки запасів і малі залишки грошових коштів; у підприємств роздрібною торгівлі велика умовна вага грошових коштів тощо.

2) Стан запасів. У підприємства може бути надлишок або нестача запасів порівняно з величиною, необхідною для безперебійної діяльності.

3) Умови розрахунків з дебіторами. Надходження дебіторської заборгованості через короткі проміжки часу після купівлі товарів приводить до невеликої їх частки у складі оборотних активів підприємства, і навпаки.

4) Стан дебіторської заборгованості. Йдеться про наявність чи відсутність у її складі прострочених та безнадійних боргів [8, с. 124].

Напрямами, що дадуть змогу підвищити ефективність управління ліквідністю та платоспроможністю, є збільшення виручки та значне зменшення витрат, що приведе до підвищення прибутку підприємства; зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток, що покращує платоспроможність підприємства; продаж окремих низькорентабельних структурних підрозділів та об'єктів основних фондів. Завдяки цій операції підприємство може отримати інвестиційні ресурси на більш прибуткові види діяльності й реінвестувати в виробництво; здати в оренду основні фонди, які використовуються у виробничому процесі неповною мірою; провести реструктуризацію активів підприємства, що є одним із важливих напрямів зміцнення фінансового стану, тому що є мобілізацією внутрішніх резервів, а також вжити сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу [9, с. 337].

Висновки. Показники фінансової стійкості підприємства є параметрами, які характеризують рівень його платоспроможності та ліквідності, визначають економічний потенціал та можливість стратегічного розвитку, розширення обсягів виробництва продукції та її обсягів збуту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, адже нестача фінансових ресурсів для будь-якої виробничої системи впливає на стабільність ведення фінансово-господарської діяльності. З проведеного дослідження можна дійти висновку, що від результатів оцінювання ліквідності підприємства залежать управлінські рішення та, відповідно, результативність

функціонування підприємства в подальшому. За показниками ліквідності керівництвом робляться висновки щодо ефективності ведення фінансового менеджменту підприємства. Виходячи з особливостей діяльності, управлінський персонал у системі менеджменту промислового підприємства має сформувати власну систему оцінювання, за допомогою якої можна вчасно визначати відхилення від норм, виявляти потенційні можливості, зменшувати вплив негативних факторів та посилювати (за потреби) моніторинг за виконанням поставлених завдань щодо покращення фінансового стану господарюючого суб'єкта.

Список літератури:

1. Мулик Я.І. Ліквідність підприємств як елемент управління фінансовою безпекою: методичне та інформаційне забезпечення. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 4. С. 42–51.
2. Польова Т.В., Кравцова Ю.В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПРАТ «Бондарівське». *Ефективна економіка*. 2018. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=65> (дата звернення: 18.11.2019).
3. Бержанір І.А. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансового стану підприємств. *Фінанси, учет, банки*. 2014. Вып. 1. С. 43–48.
4. Сабадаш В.В. Розроблення економічного профілю промислового підприємства: оцінки й показники. *Mechanism of Economic Regulation*. 2013. № 3. С. 100–110.
5. Халатур С.М., Бровко Л.І., Моруга Т.О. Методологія оцінки ліквідності та платоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2017. № 12. С. 56–60.
6. Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є., Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 900–908.
7. Цал-Цалко Ю.С. Удосконалення економічного механізму оцінки платоспроможності суб'єктів господарювання. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2006. № 1 (35). С. 185–194.
8. Котляр М.В. Аналіз ліквідності як важливий етап оцінки фінансової стійкості підприємства. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2008. № 4. С. 120–124.
9. Соколова Е.М., Чернявська Г.Г. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія: Економіка і управління*. 2016. Вип. 35. С. 330–338.

References:

1. Mulyk Ya.I. (2017) Likvidnist pidpriyemstv yak element upravlinnia finansovoiu bezpekoiu: metodychne ta informatsiine zabezpechennia [Business liquidity as an element of financial security management: methodological and information support]. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 4, pp. 42–51.
2. Polova T.V., Kravtsova Y.V. (2018) Analiz likvidnosti balansu pidpriyemstva na prykladi PRAT "Bondarivske" [Analysis of liquidity of the enterprise balance on the example of PJSC "Bondarivske"]. *Efektivna ekonomika* [An efficient economy] (electronic journal), vol. 10. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=65> (accessed: 18 November 2019).

3. Berzhanir I.A. (2014) Analiz likvidnosti yak vazhlyvyi etap otsinky finansovoho stanu pidpriemstv [Analysis of liquidity as an important step in assessing the financial condition of enterprises]. *Fynansi, uchet, banky*, vol. 1, pp. 43–48.
4. Sabadash V.V. (2013) Rozroblennia ekonomichnoho profilu promysloвого pidpriemstva: otsinky y pokaznyky [Development of economic profile of an industrial enterprise: estimates and indicators]. *Mechanism of Economic Regulation*, no. 3, pp. 100–110.
5. Khalatur S.M., Brovko L.I., Moruha T.O. (2017) Metodolohiia otsinky likvidnosti ta platospromozhnosti silskohospodarskykh pidpriemstv [Methodology for assessing the liquidity and solvency of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 12, pp. 56–60.
6. Chaika T.Iu., Loshakova S.Ie., Vodorig Ya.S. (2018) Rozrakhunok koefitsiientiv likvidnosti za balansom, urakhuvannia finansovykh i vyrobnychykh osoblyvostei pidpriemstva pid chas zdiisnennia koefitsiientnoho analizu likvidnosti [Calculation of liquidity ratios on the balance sheet, taking into account the financial and production features of the enterprise during the implementation of the liquidity ratio analysis]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 15, pp. 900–908.
7. Tsal-Tsalko Yu.S. (2006) Udoskonalennia ekonomichnoho mekhanizmu otsinky platospromozhnosti subiektiv hospodariuvannia [Improving the economic mechanism for assessing the solvency of business entities]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, no. 1 (35), pp. 185–194.
8. Kotliar M.V. (2008) Analiz likvidnosti yak vazhlyvyi etap otsinky finansovoi stiičnosti pidpriemstva [Analysis of liquidity as an important step in assessing the financial stability of an enterprise]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 4, pp. 120–124.
9. Sokolova E.M., Cherniavska H.H. (2016) Problemy upravlinnia likvidnistiu ta platospromozhnistiu pidpriemstva [Problems of liquidity management and solvency of the enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu. Serii: Ekonomika i upravlinnia*, vol. 35, pp. 330–338.